

Blended learning módszerek

Komló Csaba

Tartalom

1. Bevezetés	3
2. A blended elemek meghatározása	3
2.1. A blended learning a hagyományos képzés és e-learning keveréke.....	4
2.2. Jelenléti oktatás és online tanulás	4
2.3. Hagyományos és digitális tananyag	5
3. A blended learning definíciói	6
3.1. Készségközpontú modell.....	6
3.2. Attitűdközpontú modell.....	6
3.3. Kompetenciaközpontú modell.....	6
4. Blended learning módszerek	9
4.1. Rotációs modell	9
4.1.1. Rotáció osztálytermen belül	9
4.1.2. Teremrotáció.....	9
4.1.3. Tanulási környezet rotáció	10
4.1.4. Egyéni rotáció.....	10
4.2. Flex modell.....	10
4.3. Self Blend modell	11
4.4. Enriched Virtual Modell.....	11
Irodalom	12

1. Bevezetés

Az információs társadalomban az információ- és kommunikációtechnológia elképesztő mértékben szövi át mindennapjainkat. Jelen van a munkahelyeken, a szabadidőnk eltöltésénél és természetesen az iskolákban is. A korszerű IKT-eszközöket alkalmazó hatékony oktatás társadalmi elvárásként jelenik meg. Míg a 20. században jól elkülöníthető volt a hagyományos nappali tagozatos és a távoktatásos felsőoktatási képzés, addig a 21. században ezek a határok kezdenek elmosódni. A nappali tagozatos képzési forma egyre nagyobb arányban tartalmaz olyan képzési elemeket, amelyek korábban csak a távoktatásra volt jellemzőek (online tananyag a tér- és időkorlátok nélküli tanuláshoz, oktatási keretrendszer alkalmazása, szinkron és aszinkron kommunikációs lehetőségek elérhetővé tétele stb.), teret adva ezáltal a kevert (blended) képzési formák elterjedésének.

2. A blended elemek meghatározása

A blended learning pontos definícióját nehéz meghatározni. Ennek többek között az az oka, hogy a legtöbb definíció a szó jelentéséből (kevert) kiindulva a hagyományos oktatás és az elearning jellemzőinek sajátos elegyként próbálja megadni a fogalom jelentsését, azonban mindkét fogalom tartalma dinamikusan változik, ami természetesen megnehezíti annak a meghatározását, hogy a két fogalom tartalmi elemei közül mely jellemzők keveredéséről van is szó. Tekintsünk erre néhány példát!

2.1. A blended learning a hagyományos képzés és e-learning keveréke

A leggyakrabban használt megközelítés szerint a blended learning a hagyományos oktatás és az elearning keveréke. Ezzel a meghatározással az a gond, hogy ehhez egzakt módon definiálni kellene a hagyományos oktatás és az elearning fogalmát. Néhány tíz évvel ezelőtt a hagyományos oktatáson szinte minden esetben frontális, jelenléti oktatást értettünk volna, amellyel szembe állítható az elearning tér- és időbeli korlátok nélküli oktatása és tanulása, amelyet számítógépek és számítógépes hálózatok segítségével valósít meg. De mára a hagyományos oktatás óráin is számos esetben általánossá vált a számítógépek és a számítógép-hálózatok órai alkalmazása, ami megnehezíti a két fogalom pontos megkülönböztetését.

2.2. Jelenléti oktatás és online tanulás

Az előző bekezdésben a hagyományos képzés és az elearning viszonyát vizsgálva kiderítettük, hogy az eszközrendszer tekintetében nem könnyű pontosan meghatározni a különbséget a két oktatási mód között: próbáljuk meg másik szemszögből, a térbeliségből kiindulva megközelíteni a témát.

A jelenléti oktatás során az oktató és a hallgatók azonos időben, ugyanabban a tanteremben vannak jelen, míg az online tanulás során a hallgató a számítógép előtt ülve, rendszerint az interneten keresztül éri el a tananyagot. Az előző példához hasonlóan itt is megfigyelhető, hogy az online tanulás jellemzői megjelennek a jelenléti oktatásban is: vajon van-e jelentős különbség közöttük, amikor a jelenléti oktatásban résztvevő hallgató a tanár által kiadott feladat során

önállóan dolgoz fel az interneten található tananyagot és aközött, amikor a hallgató az otthonában teszi ugyanezt?

2.3. Hagyományos és digitális tananyag

Az utolsó 1-2 évtized kivételével a hagyományos oktatás során a tananyag rendszerint tankönyvekben volt megtalálható az elearning pedig szinte minden esetben az elektronikus (később a digitális) tananyagot preferálta a papíralapúval szemben. Az utóbbi két évtizedben a hagyományos oktatás keretein belül megjelentek és rendkívül széles körben elterjedtek a prezentációs programok és ma már a felsőoktatásban alig találunk olyan előadást, ahol az oktatók nem használnak prezentációt.

A prezentáció megjelenésével párhuzamosan a hagyományos képzésben megfigyelhető a könyvek, jegyzetek jelentőségének a csökkenése. A jelenség szoros kapcsolatban van a prezentációk elterjedésével, hiszen egy jó prezentáció kiegészítve az előadó gondolattal már alkalmas lehet a tanulásra (ráadásul a prezentációk ingyenesek, és digitális mivoltukból adódóan könnyen másolhatóak és továbbíthatóak). A könyvek bizonyos mértékű háttérbe szorulásának másik oka, hogy néhány tudományterületen nagyon felgyorsult az információ áramlása: pl. az információtechnológiában olyan gyorsan jelennek meg újabb és újabb szoftverek, amelyek lehetetlenné teszik az ismeretek könyvből történő elsajátítását, mert mire a könyv megjelenne, már egy újabb verziója vált elérhetővé a programnak.

A fentiekből világosan látszik, hogy a tananyag tekintetében sem tudunk éles határvonalat húzni a hagyományos képzés és az elearning között.

3. A blended learning definíciói

A blended learning meghatározásánál rendszerint az oktatás technikai jellemzőinek vizsgálatát helyezzük előtérbe és ez alapján beszélünk a képzés „kevertségéről”. Hasznos lehet azonban, ha a blended fogalmat a tanulási formák felől is megközelítjük:

3.1. Készségközpontú modell

Ez tulajdonképpen a vállalati képzések legnagyobb részét takarja. Aszinkrón, önálló tanulási elemek jellemzik (például önállóan feldolgozható web alapú képzés), melyhez a képzést segítő tutort, valamint a képzés menetét meghatározó ütemtervet biztosítanak. A készségközpontú modell leginkább a megértés-alkalmazás képzési célú esetekre megfelelő, a megértés-alkalmazás pedig a vállalati képzések nagy százalékának céljait fedi le (például új eszköz, berendezés, új eljárás megtanítása).

3.2. Attitűdközpontú modell

Ez a viselkedés-kommunikáció szintje. A vállalati képzések esetén ide tartoznak a különböző viselkedési mintákat fejlesztő vagy eladástechnikai tréningek. A tapasztalatok szerint ebben a készségkörben a szinkrón csoportmunkát támogató szoftverek (virtuális terek) és hagyományos szerepjátékok együttes használata vezet a leginkább eredményre.

3.3. Kompetenciaközpontú modell

Jellemzően menedzsereknek szóló tanfolyamok céljait képes kiszolgálni, melyeken döntéskészséget, döntési folyamatokat oktatnak. A képzési célok eléréséhez sok esetben nem lehet egyértelműen meghatározható tananyagot biztosítani. A kiképzendő menedzsernek, vezetőnek meg kell figyelnie a nála

avatottabb vezetők viselkedését bizonyos (jellemzően döntési) szituációkban. Ez a modell aszinkrón eszközökre és munka közbeni képzésre (on the job training) épül, tanulászakértők, mentorok segítségével és döntési folyamatok megfigyelésével, interakcióval oldható meg. Ez a modell az ún. mögöttes, háttér- vagy rejtett tudás elsajátítására alkalmas. A tananyagot mindazon tényadatok tudásbázisa biztosítja, mely a döntések meghozatalakor a mérlegeléshez elengedhetetlen. Ezeknek a modelleknek a fejlődése napjainkban is tart, a tapasztalatok pozitívak: a társított módszerek hatékonynak bizonyultak.

A technikai, módszertani megközelítést előtérbe helyezve az alábbi definíciókat találjuk: „A blended learning, tanulás és oktatásméleti, módszertani alapokon nyugvó átfogó infopedagógiai stratégia, mely a tanulást támogató rendszer révén – az emberi lét változatos megismerési, és kommunikatív formáit integrálva – tér- és időkorlátok nélkül biztosítja a tanuló számára az optimális ismeretsajátítást.

Olyan oktatási technológia, mely a képzéshez változatos, tanulási környezeti elemek (módszerek és eszközök) – hagyományos és virtuális tantermi tanulási formák, személyes és távolsági konzultáció biztosításával, nyomtatott- és elektronikus tananyagok segítségével magas-színvonalú (hi-tech) infokommunikációs eszközök révén a tananyagot kooperatíván, változatos módszerekkel, egyénre szabott formában teszi hozzáférhetővé, biztosítja tanulóknak előrehaladási ütemének ellenőrzését értékelését.ⁱⁱ”

Ez a meghatározás megpróbálja magába sűríteni a hagyományos oktatás és az elearning minden jellemzőjét, ezáltal már első mondatában ellentmondásba keveredik: a tér és időkorlátok nélküli ismeretsajátítás az elearning talán legkarakteresebb jellemzője, és amennyiben ez megvalósul, már nincs értelme a

hagyományos oktatás jellemzőit megemlítenünk, ahogy erre a definíció második mondatában sor kerül (hagyományos tantermi tanulsái formák, személyes konzultáció).

Egy másik definíció szerintⁱⁱⁱ „a blended learning formális oktatási program, ahol az oktatás és a tananyag legalább részben online valósul meg illetve érhető el, ugyanakkor a hallgató bizonyos szempontból tér és időkorlátok közé is van szorítva, és a felügyelt ismeretelsajátítási folyamat nem otthon történik.

Ez a definíció egy-két évtizeddel ezelőtt nagyon jól megragadta volna a blended-learning lényegét, de az előző fejezet gondolatai után talán elfogadható, hogy ez a meghatározás legalább annyira igaz a mai, hagyományos felsőoktatási képzések jelentős részére, mint a blended képzésekre.

A harmadik megközelítés^{iv} szerint a blended learning integrált kombinációja hagyományos és a webalapú, online oktatásnak. További jellemzője az e-learning környezetben alkalmazott oktatási eszközök és tananyagok, és az alkalmazott IKT eszközöktől független, többféle pedagógiai módszertani megközelítés.

Ennek a meghatározásnak a legnagyobb értéke, hogy a második részében valami olyasmire mutat rá, ami valóban különböző lehet a hagyományos és az elearning képzések kapcsán: a pedagógiai módszertanra.

A negyedik definíció^v oktatástervezési szempontból közelíti meg a témát: a blended learning lényege, hogy a tananyagot megfelelően kis részekre kell bontani és meg kell találni az információ közvetítésére legalkalmasabb médiumot.

Ez a definíció túlságosan általános, akár a programozott oktatás definíciója is lehetne, de akár az elearning szabványoknak megfelelő tananyagok készítésének módszertani kézikönyvéből is idézhettük volna.

Az utolsó meghatározás kivételével mindegyik definícióban tettenérhető a „blended” fogalom, azaz a jellemzők bizonyos heterogenitása, ami jól tükrözi a blended learning ambivalenciáját.

4. Blended learning módszerek

4.1. Rotációs modell

Olyan kurzus, amelyben a hallgatók különböző tanulási módokban sajátítják el az ismeretanyagot és ezek közül legalább az egyik online tanulás (a frontális óra, kiscsoportos munka, projektfeladatok, egyéni konzultáció, stb. mellett). A tanulási módok váltakozása az oktató által meghatározott, vagy előre lefektetett menetrend szerint történik.

4.1.1. Rotáció osztálytermen belül

A rotációs model egyik változata, amelyben a hallgatók különböző tanulási módokban sajátítják el az osztályteremben az ismeretanyagot és ezek közül legalább az egyik online tanulás (a frontális óra, kiscsoportos munka, projektfeladatok stb. mellett). A tanulási módok váltakozása az oktató által meghatározott, vagy előre lefektetett menetrend szerint történik, a különböző tanulási módoknak megfelelően kerül berendezésre az osztályterem.

4.1.2. Teremrotáció

A rotációs model egyik változata, amelyben a hallgatók különböző tanulási módokban sajátítják el az ismeretanyagot és a különböző tanulási módoknak

megfelelő termek kerülnek kialakításra, és ezek közül legalább az egyik az online tanulás támogatását szolgálja. A tanulási módok váltakozása az oktató által meghatározott, vagy előre lefektetett menetrend szerint történik.

4.1.3. Tanulási környezet rotáció

A rotációs model egyik változata, amelyben a hallgatók két különböző tanulási módban sajátítják el az ismeretanyagot. Ezek közül az egyik az egyetem területén található osztályteremben az oktató által irányított, a hagyományos oktatási időben megvalósuló gyakorlat vagy projektmunka. A másik (a képzés szempontjából domináns) az online tanulás, amelyet az órák után, rendszerint otthonról végeznek a hallgatók.

4.1.4. Egyéni rotáció

A rotációs model egyik változata, amelyben a hallgató különböző tanulási módokban sajátítja el az ismeretanyagot és ezek közül legalább az egyik az online tanulás. A tanulási módok váltakozása az oktató vagy egy algoritmus által meghatározott, egyénre szabott menetrend szerint történik és nem tartalmazza szükségszerűen az összes tanulási módot vagy helyszínt.

4.2. Flex modell

Az oktatás elsődleges színtere az internet, a tanulási módok váltakozása egyénre szabott és rugalmas menetrend szerint történik, az oktatók is az interneten keresztül érhetőek el. Az online képzés mellett az oktatók vagy más oktatássegítők az igények alapján lehetőséget biztosítanak személyes konzultációkra is, ahol egyéni mentorálás, kiscsoportos munka vagy projektfeladatok megoldása zajlik. A személyes konzultációk száma képzésenként változhat, akár napi rendszerességű is lehet.

4.3. Self Blend modell

Olyan képzési modell, ahol a hallgató a hagyományos képzés kiegészítéseként választ online tárgyakat, és az oktatás kizárólagos színtere az internet, az oktatók is az interneten keresztül érhetőek el. A kurzusok elérhetőek az egyetem területén belüli számítógépekről, de akár otthonról is.

4.4. Enriched Virtual Modell

Olyan képzési modell, ahol a hallgatók a tantárgyak egy részét a hagyományos képzési formában sajátítják el, a többi tárgyat pedig online. Egyes képzéseknél a képzés a hagyományos formában kezdődik, majd az első pár félév után a hallgatók megfelelő tanulmányi eredmény esetén folytathatják a képzést online formában.

Irodalom

ⁱ Radácsi Imre – Dr. Benedek Andrásné: Az e-learning a felnőttképzésben (trendek, perspektívák, európai környezet), zárótanulmány, Nemzeti Felnőttképzési Intézet, Budapest, 2005

ⁱⁱ Forgó Sándor, Hauser Zoltán, Kis-Tóth Lajos: A blended learning elméleti és gyakorlati kérdései, In: Networkshop 2005. Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2005.03.30-2005.04.01.

ⁱⁱⁱ Heather Staker and Michael B. Horn: Classifying K–12 Blended Learning, Infosight Institute, 2012, május. Letöltve 2013 április 1

^{iv} Whitelock, D. & Jelfs, A. (2003) Editorial: Journal of Educational Media Special Issue on Blended Learning, Journal of Educational Media, 28(2-3), pp. 99-100.

^v Hofmann, J. (2001) Blended Learning Case Study. elérhető: http://www.pttmedia.com/newmedia_knowhow/KnowHow_Design/Instructional%20Design/eLearning%20Knowledge/Blended%20Learning%20Case%20Study.doc, letöltve 2013. 03. 01.